

De opheffing van de Gilden

In onze huidige moderne tijd wordt in ruime kring de roep om 'informatica' gehoord. Het gaat om een appel aan het adres van hogescholen, industriëlen en werkgevers om research, die leidt tot nieuwe ingenieuze produkten, welke de interesse vragen van kopers in het buitenland. Informatica betekent een investering, die de werkloosheid kan doen afnemen.

Het is juist op dat specifieke punt, dat onze huidige tijd is te vergelijken met de jaren van de Bataafse Republiek waar, met de vestiging van de zogeheten 'Eenheidsstaat', voor de gilden geen plaats meer was.

Op 1 maart 1796 werd, in de oude danszaal van de Stadhouder, (dezelfde ruimte waarin nu nog steeds de Tweede Kamer vergadert), de Nationale Vergadering geopend door Pieter Paulus. Zij was het eerste College, dat door rechtstreekse volkskeuze, tot stand was gekomen. Al heel gauw kwam het voorstel voor een constitutie aan de orde. Deze werd voorbereid door een commissie van 21 leden, die daarmee gereed was op 1 november 1796.

In afwachting van de constitutie, stelde de Nationale Vergadering enkele Principiële Punten vast, die van grote betekenis waren. Op 5 augustus 1796 werd besloten tot scheiding van kerk en staat: dus tot afschaffing van de staats-kerk. En op 2 september 1796 werd de inlijving van de Joden bij de Bataafse Republiek gedecreteerd. **Eerst toen werden Joden Nederlandse Staatsburgers.**

De Goudsche Courant van 16 november 1796 meldt dat op 14 november in de Nationale Vergadering het plan voor de constitutie voor het Bataafse volk in behandeling werd genomen. "De lecture daarvan werd tot op 44 pagina's gedaan; de volgende dag de rest". Tegen het verbod van slapen werd - naar ik geloof - zwaar gezondigd.

De Nationale Vergadering leed al dadelijk aan het euvel der breedsprakigheid, dat sedert als nationale ondeugd in het parlement is blijven bestaan. Een Duitser, die op de publieke tribune zat, **zeidel** ervan:

"fast der gröszte Theil trägt sich in einem völligen Kanseltone vor wie eine Predigt". Dat begon al bij de inleiding van de voorzitter van de commissie, de burger Stijl, met zijn inleiding: "Burgers, Representanten van het Nederlandse Volk! Eindelijk is dan de dag aangebroken, waarop de Commissie, welke volgens het reglement van de Nationale Vergadering is aangesteld, om een plan van Constitutie te ontwerpen, in deze zaal verschenen om U dat plan aan te bieden, opdat

het door **Ulieden** onderzocht en aan Uw schrander oordeel getoetst moge worden eer met het ter goedkeuring aan het Volk van Nederland - in **welker** boezem de **souvereiniteit**, volgens recht en regel- onvervreemdbaar berusten zal.

Een lang gewenste en voor altoos merkwaardige dag, een grote dag, **durfik** te zeggen indien hij enigszins aan de ongeduldige verwachting voldoet. De Commissie heeft gewild, dat dit aanzienlijke toneel door mij zou worden geopend.. .!" enz.

Nu, op dat toneel werd een **drama opgevoerd**. Want de Constitutie werd door het Nederlandse Volk verworpen met 25652 tegen - en '8091 voorstemmers. En dat voor een plan, dat betiteld werd als een uitmuntende vrucht van wijsgerig overdenken. Men was in Sept..'97 even ver als in Jan. '95.

Daarop volgt dan de staatsgreep van 22 Januari 1798. De Goudasche Courant schrijft op 24 Januari 1798: "De dag van heden kondigde al vroeg den aanschouwer aan, dat dezelve merkwaardig **zoude** zijn. In de nacht was de Nationale Vergadering door de president tegen hedenmorgen 8 uur bijeengeroepen. In de antichambre waren aanwezig de generaal en chef van de Franse troepen, **Joubert**, benevens de luitenant generaal Daendels, zijn staf en verdere commandanten der resp. corpsen, in den Haag in garnizoen. Even over 8 uur begaf zich de president der vergadering, vergezeld van een groot aantal leden, voorafgegaan en opgesloten door de grenadiers der nationale garde, naar het hotel der Nationale Vergadering onder toejuiching der menigte, welke zich op het Binnenhof bevond, naar de vergaderzaal. Daarna werden alle deuren en de

toegangen bezet. Circa ten 11 uren werd de gewone vergadering geopend en nadat volgens gewoonte de naamlijst der leden gelezen was, werd door één der leden gereflecteerd dat zich thans ter vergadering bevonden 4 leden, welke niet in het comité generaal present waren en de verklaring hadden afgelegd. Door de secretaris werd deze verklaring alsnog voorgelezen en hield in een onveranderlijke afkeer van het **Stadhouder-**schap, Aristocratie, Federalisme en Regering-, loosheid, De burgers Aarnink, Brands en de Court legden dezelve af, terwijl de burger Zijpkens weigerde. De president gelast hem toen de vergadering te verlaten. Thans stelt de president voor het **reglement van** de Nationale Vergadering te vernietigen en dat deze Vergadering zich constitueert als het Enige Wetgevende Bestuur van het één en ondeelbaar Bataafse Volk. Er werd conform geconcludeerd!

Wordende dit **decreet onder** de grootste toejuiching, zo der leden als der toehoorders op de tribune, genomen. De burger van Lange rapporteerde wijders dat men zich gekweten had van de taak de (franse) minister de la Croix van het gebeurde kennis te geven. Dezelve bevond zich in de antichambre. Onder onophoudelijke acclamatie en gejuich "Vive la Republique" werd de minister in de vergaderzaal binnengeleid, alwaar een fauteuil geplaatst was. In een gepaste republikeinse aanspraak werd de lof van de nieuwe Republiek bezongen. Alvorens de **minister** de zaal verlaat geven zij den anderen de broederkus.

De **Nationale Vergadering** heette dus voortaan Constituerende Vergadering. Hieruit wordt benoemd een Uitvoerend Bewind, bestaande uit 5 leden. De nieuwe grondwet werd op 23 April per referendum aangenomen. Maar deze regering werd ten val gebracht door haar eigen buitensporigheid. Zonder bepaalde machtiging, maar onder instemming van de Franse regering, kwam Daendels op 10 Juni in den Haag terug. "Faites, mais si vous echouez, nous vous désavouérons". Op 12 Juni vond zonder moeite de tweede staatsgreep plaats: toen trad een intermediair Uitvoerend Bewind op.

De Wetgevende Macht werd uitgevoerd door een Vertegenwoordigend Lichaam, dat in twee Kamers uiteenviel. Dit lichaam werd gekozen door alle manlijke Nederlanders van minstens 20 jaren, die lezen en schrijven verstonen. Inwonende bedienden, bedienden, gevangenen en bankroeters waren van stemrecht verstoken. Alles was centraal geregeld, ook de financiën. De oude provincies verdwenen. Kerk en Staat werden gescheiden, de adel verloor zijn politieke rechten. De door de burgerij **verkozen** Raad werd omgezet in

een administratieve **Municipaliet**. Gouda verloor o.m. zijn **vertegenwoordiging** in de Admiraliteit.

Maar wat voor ons van belang is: toepassing van art. **53 d.w.z. De Afschaffing van de Gilden**. Dat ging niet zomaar ineens. Er waren nogal wat bedenkingen. Maar waarom dan wel? Ik volg de Goudasche Courant van 17 maart 1797.

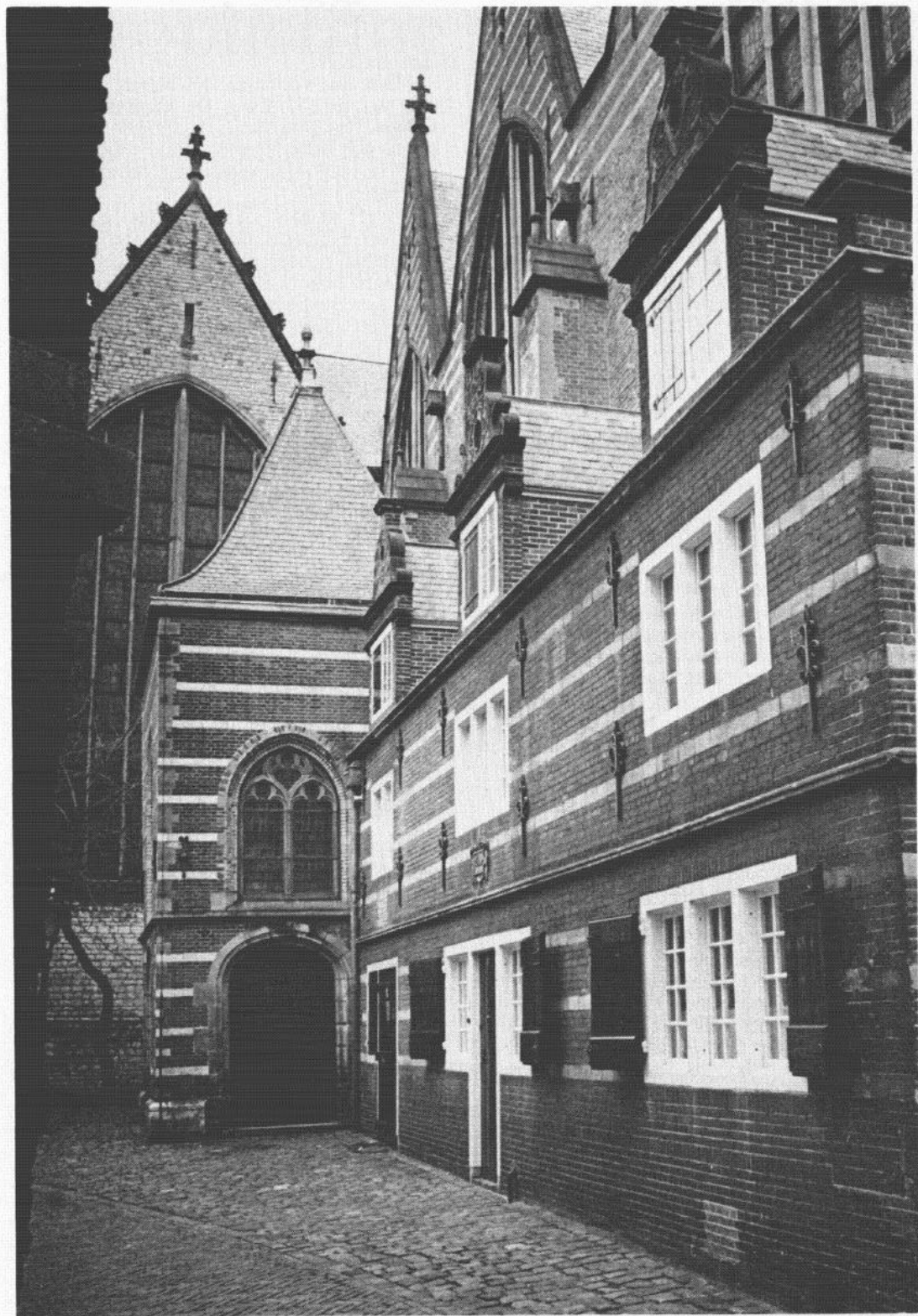
Burger de Miss beweerde dat de gilden, in zoverre die op de oude voet waren ingericht, schadelijk zouden zijn. Het Wetgevend Lichaam behoorde gelast te worden om dit alles te remediëren, opdat de gilden - wel ingericht zijnde - evenals in Engeland, de beste leerscholen waren voor de arbeidende arbeidsman. Bij het doen van examen moesten de proeven van bekwaamheid met meer nauwkeurigheid worden nagegaan of wel zwaarder worden gesteld. Daarom wilde hij dit voorstel van **afschaffing** in beraad houden.

Couperus was er ook niet voor dat alle gilden ogenblikkelijk één en hetzelfde lot zouden ondergaan, ofschoon dezelve in de staat, zoals zij thans zijn, niet kunnen blijven en concludeerde eindelijk vòòr het artikel, mits enige **modificatie** daarvan.

Van Hooff beschouwde de gilden als **de grote hinderpalen** tegen de **voortgang van** Kunsten en Wetenschappen, ten voorbeelde de driejarige ondervinding in Frankrijk aanhalende, alwaar - sedert de vernietiging der gilden - de wetenschappen een vordering hebben, welke deze in geen eeuw hadden kunnen worden verwacht en concludeerde dus vòòr het artikel.

Hier 'zien we dus duidelijk: **l'histoire se répète!** Daarom begon ik met Informatica. Zelfs toen, toen er van enige democratie **geen** sprake meer was, achtte men de persoonlijke, inbreng van groot belang. De gilden werden afgeschafft, maar niet zonder kleerscheuren! Ik volg de Goudasche Courant van 1798, no. 60.

Eerste Kamer. Een inissive van het Uitvoerend Bewind is ingekomen. Bij het 53e artikel voor de staatsregeling wordt **bepaald**, dat bij aanneming van **dezelve worden** vervallen- verklaard: alle gilden, corporatiën of broederschappen van neringen, **ambachten** of fabrieken. Dit artikel, welke naarstigheit in industrie begunstigt, fnuikt dus **volkomen** die wetten en bepalingen om de verdienstelijke kunstenaar, die anders binnen onze Republiek de vruchten van zijn vernuft zou hebben kunnen verspreiden, te noodzaken dezelve te verlaten om in een ander land brood en eer te gaan zoeken.

● Het 'zakendragerhuisje' Achter de Kerk dat, ook al is het later in oude vorm herbouwd, toch herinnert aan de tijd van de inmiddels verdwenen gilden. (Foto: Martin Droog)

Dan burgers-representanten! Gelijk aan de ene zijde zulke bepalingen, afte zozeer met de oorspronkelijke rechten van de mens overeenstemmen, niet te spoedig in werking worden gebracht, is het aan de andere zijde de plicht van de Wetgever om zulke nadelen en verwarringen vóór te komen, welke **door- gaans** een vernietiging van een vorige en het in werking stellen van een geheel nieuwe wet vergezellen. . . . Wij zijn met zekerheid onderricht, dat in verscheidene der Bataafse Republiek de schromelijkste gevolgen zullen naar zich slepen. Zich op de aanneming der Staatsregeling en het meergedachte 53e artikel funderende, komen de kooplieden van allerhanden aard met hunne waren ter markt; Neringdoenden, die de belastingen, bij de gildewetten bepaald, moesten dragen, tegen vrije kooplieden niet kunnen markten, worden nu neringloos. Visverkopers en schuitemoeders zien hun brood door anderen', niet in gilden verenigd, verloren gaan. Fraudes en falsificaties staan voor de **deur**, zelfs voor de toets van goud en zilver na de veronderstelde totale vernietiging der gilden. De koopman en grote leveranciers kunnen van hun **debiteuren geen betaling** verlangen, daar deze neringloos zijn. De gildebreeders weigeren hun jaarpenningen te **betalen**, weduwen en grijze gildebreeders vragen tevergeefs om het genot hunner pensioenen. De administrateur van **deze fondsen** weten niet of en aan wie zij **distributie** moeten **doen**. Eindelijk zien wij de **onaangename gevolgen** in het verschiet, welke uit twisten tusser vrije en onvrije personen over bevoegdheid der laatsten om hun waren ter markt te mogen brengen, moeten voortvloeien.

Het kwam hierop neer dat alle Municipaliteiten rapport moesten uitbrengen naar Den Haag, van wat er in hun gemeenten zich afspeelt. En zij, die een nieuw bedrijf wilden opzetten, daartoe bij het Vertegenwoordigend Lichaam een schriftelijk verzoek moesten indienen.

Op 5 October 1798 verschijnt er in de **Goudasche Courant**, no. 122, namens het Uitvoerend bewind de volgende publicatie: . . . dat wijders alle municipaliteiten binnen deze Republiek zullen worden gelast uiterlijk binnen acht dagen te zorgen dat alle gilden, corporatiën of broederschappen van **neringen**, ambachten of fabrieken zijn ontbonden.

Over deze zaak ware nog veel meer mee te delen. Binnen dit bestek is dit niet mogelijk. Gouda was toch al niet zo ingenomen met oprichting van gilden. Met Utrecht voor ogen maakte het Goudse stadsbestuur zich zorgen dat de gilden zich te veel met bestuurlijke

zaken zou 'gaan bemoeien. Een **zekere** **vergelijking** met de tegenwoordige vakbonden is moeilijk te maken. Beiden kwamen op voor het belang van de werknemers, maar bij de meeste gilden ging het om productie van goed vakmanschap, terwijl de vakbonden alleen voor het welzijn van werknemers zorgen. Eén vergelijk zou ik kunnen noemen: die van het **zakendragergilde**. Hun mooie huisje staat **nog** Achter de Kerk.

Dr. J. G.

W. F. Bik

Toen al op rolschaatsen

In de laatste jaren is de rolschaatssport in opkomst, vooral door het **verbreken** van de tweewiel-systeem. Een sportieve Gouwnaar presteerde het reeds in 1898 om over de ruwe klinker-bestrating zich zelfs naar Bodegraven te spoeden. De Gouds(ch)e Courant 14 Mei 1898, **Stadsnieuws** van 13 Mei meldt aldus:

Ofschoon het weder van de laatste dagen vrij **fris** genoemd mag worden, zal toch zeker **niemand** aan het schaatsenrijden **gedacht** hebben. Gisteren **avond** werden wij **echter** aan dit wintervermaak **herinnerd**, toen wij op den Kattensingel den Heer **viE** (= Gerardus Cornelis 1882-1959, de latere directeur van de Kaashandel Mij „Gouda” N.V. zich snel en sierlijk per **schaats** zagen bewegen. || wee wieltjes, voorzien van gutta percha band, **verbonden** door een as, waarop de schoen **bevestigd** kon worden, vormden dit voertuig. Naar wij vernamen had genoemde heer hiermede reeds een uitstapje naar **Bodegraven** gemaakt. Dat zijn optreden de belangstelling van velen trok, is te **begrijpen**; 't was werkelijk een verrassend gezicht.”

Hoe oud deze tweewielrolsport was is mij onbekend. Wie kan er iets meer over vertellen? (v.E.)